

Geweld in de Bijbel

‘Is de Bijbel een boek dat geweld bevordert?’ Dat is een vraag die steeds meer mensen, christenen en niet-christenen, bezighoudt. Voor niet-christenen is de vraag meestal ruimer: bevordert religie geweld? Kijk maar naar de terreuraanslagen in naam van de islam. Christenen lijken ook steeds meer in hun maag te zitten met de ‘moeilijke teksten’ uit de Bijbel, met name het bevel tot uitroeiing van de

Kanaänieten bij de verovering van het land Kanaän. Om maar niet te spreken van het boek Richteren.

Drie onderdelen

Deze brochure geeft aanzetten tot het bespreken en doordenken van het thema ‘Geweld in de Bijbel’. Er zijn drie onderdelen: 1. Israël in het oude Nabije Oosten; 2. Enkele probleemteksten; 3. Zegt het Nieuwe Testament iets anders?

1. Israël in het oude Nabije Oosten

Om ‘moeilijke’ teksten in het Oude Testament beter te begrijpen, kan het helpen meer te weten over de wereld waarin het volk Israël leefde. De Bijbel is Gods Woord voor ons, dat ons leiden wil in het dagelijkse leven. Dat betekent echter niet dat we zomaar iedere tekst direct op onszelf kunnen toepassen. We zullen eerst onderzoek moeten doen naar de context waarin woorden voorkomen. Sommige teksten zijn heel oud en staan daardoor histo-

risch en cultureel vrij ver bij ons vandaan. Neem bijvoorbeeld het feit dat Abraham een kind verwekt bij Hagar, de slavin van Sara. Zoiets doe je toch niet?! Uit teksten buiten de Bijbel blijkt dat dit in die tijd niet ongewoon was. Vreemd voor ons, maar niet binnen die cultuur.

Oorlogvoering

Dat er oorlog wordt gevoerd tussen volken, is ook heel gewoon in de wereld van het Oude Testament. Overigens als we alleen al naar de vorige en de huidige eeuw kijken, is er weinig veranderd.

Veel teksten van andere volken, zoals de Assyriërs en Babyloniërs, vermelden overwinningen door de koning, die vaak verheerlijkt wordt. Een koning was er om oorlog te voeren.

Israël leefde dus in een wereld waarin oorlogvoering normaal was; het bezat zelf ook een leger. Israël was een concreet volk in een concreet land. Toch is er een groot verschil, met name als we kijken naar de taakomschrijving van de koning in Deuteronomium 17:14-20. Voor een koning naar Gods hart moet Gods wet centraal staan en zo'n koning mag zich niet richten op veel rijkdom, veel vrouwen of een groot leger. Deze tekst gaat radicaal in tegen de cultuur van die dagen.

Dezelfde reserve ten aanzien van oorlog vinden we in Deuteronomium 20, waarin het leger eerst kleiner wordt gemaakt in plaats van groter voordat men gaat vechten.

Hoe dat in de praktijk werkte, lezen we in de geschiedenis van Gideon in Richteren 7.

2. Enkele probleemteksten

Een van de moeilijkste teksten voor mensen vandaag is het bevel tot uitroeiing van de Kanaänieten in Deuteronomium 7:2 en 20:17. We kunnen er niet omheen dat dit inderdaad een 'strengere' tekst is. Wil God de dood van onschuldige mensen, inclusief kinderen? Sommige uitleggers zeggen dat God dit niet heeft bevolen, maar dat de mensen dachten dat God dit bevel gaf. Dat lost het probleem gedeeltelijk op, al kun je je dan afvragen hoe mensen bij die gedachte kwamen. Wat voor beeld hadden ze van God? Als je gelooft dat de Bijbel Gods Woord is, geïnspireerd door de Heilige Geest, kun je de teksten niet zomaar wegschuiven. Een paar overwegingen.

Oordeel

De Kanaänieten waren niet 'onschuldig'. Tegen Abraham zegt God al dat op een bepaald moment de maat van het onrecht van de Amorieten, een van de Kanaänitische volken, vol is (Gen. 15:16). Archeologische bronnen geven aan dat de Kanaänieten heel gewelddadig waren, ook ten opzichte van elkaar. Dat blijkt ook uit teksten over hun god Baäl en de godin Anat, die er plezier in hebben mensen te verpletteren. Bovendien werden er zeer waarschijnlijk kinderooffers gebracht. De uitroeiing van de Kanaänieten is dus Gods oordeel, dat in dit geval wordt voltrokken door de Israëlieten bij het binnentrekken van het beloofde land. Dat stelt tegelijk een limiet: alleen de Kanaänieten, 'volken in het land zelf' (Deut. 20:17) worden genoemd, voor die bepaalde

Beslissend is Rachabs houding ten opzichte van de God van Israël

Jericho en Ai

Verschillende geleerden hebben opgemerkt dat het bij de verovering van Jericho en Ai niet om grote aantallen onschuldige burgers ging. Deze steden waren militaire forten; ze waren van strategisch belang op de route naar het centrale heuvelland. De burgers die er woonden, zullen daarom weggetrokken zijn bij het naderen van Israël. Verder gaat het bij de oorlogen in Jozua 10 en

11 om defensieve oorlogen, die dus door tegenstanders van Israël zijn begonnen. Zie het artikel van prof. dr. Richard Hess: <http://biologos.org/blogs/archive/apologetic-issues-in-the-old-testament-part-3>.

In het Oude Testament vinden we nergens het ideaal om 'de wereld' te veroveren of om het grondgebied van Israël zo groot mogelijk te maken.

We kunnen niet zomaar iedere tekst direct op onzelf toepassen

Nare geschiedenissen

Het boek Richteren staat vol met strijd en een aantal nare geschiedenissen. Wat moeten we daarmee? Het is goed te beseffen dat de Bijbel wel gebeurtenissen vermeldt, maar ze daarmee niet altijd goedkeurt. In het hele boek Richteren blijkt dat Israël er, modern gezegd, een puinhoop van heeft gemaakt. De idealen van de tijd van Mozes en Jozua leefden nog onder de mensen die hen hadden meegemaakt, maar al snel daarna zien we een neerwaartse spiraal in de geschiedenis van het volk in

het beloofde land (zie Ri.2:11-19). En aan het eind van het boek wordt met nadruk gezegd dat iedereen maar deed wat hij zelf goed vond. Er was geen samenhang, geen gehoorzaam volgen van de wetten van God; het verbondsvolk was 'los zand' geworden, kwetsbaar voor vijanden en ver weg van God. Het boek Richteren verbloemt dat niet, maar schrijft er open en eerlijk over.

tijd. Het betekent niet dat Israël op zichzelf een oorlogszuchtig volk was dat de wereld wilde veroveren.

Als motief voor dit gebod noemt Deuteronomium 7 vooral het gevaar van beïnvloeding: Israël liep reëel gevaar meegesleept te worden in de afgodendienst van de Kanaänieten die in het beloofde land leefden. Zij schreven de vruchtbaarheid van het land toe aan Baäl en het gevaar was groot dat Gods verbondsvolk hierin mee zou gaan. Dat is inderdaad gebeurd, want de Kanaänieten werden niet uitgeroeid en bleven een constante bedreiging voor de dienst aan de enige, ware God.

Rachab

In het boek Jozua komen we twee interessante uitzonderingen tegen als het gaat om de vernietiging van de volken 'dichtbij' (Deut.20:17). In Jozua 6 wordt Rachab gespaard, omdat zij de twee verspieters

had verborgen en haar geloof in de God van Israël had beleden (Joz.2:9-11). Daarmee is zij, tot onze verrassing, opgenomen in het verbondsvolk. Beslissend is haar houding ten opzichte van de God van Israël. Zelfs haar hele familie blijft in leven, wat laat zien dat het Oude Testament veel collectiever denkt dan wij in het Westen. Omgekeerd sleept Achan zijn hele familie mee in het oordeel (Joz.7).

De Gibeonieten

De tweede uitzondering zijn de Gibeonieten in Jozua 9. Zij zijn een volk van 'dichtbij', maar doen alsof ze van ver komen en daarom behoren bij de volken waarmee Israël eerst vrede moest proberen te sluiten (Deut.20:10-15). De leiders van Israël raadplegen de Heere niet, Hij wordt niet eens door hen genoemd, maar wél door de Gibeonieten in de verzen 9 en 24. Hun list wordt niet goedgepraat, maar Israël houdt

zich wel aan de afspraak en blijktbaar is dat goed, want God gebiedt niet hen alsnog te vernietigen. Is dat omdat zij de God van Israël erkennen? Dat lijkt me een goede mogelijkheid.

In dit verband is een andere uitspraak uit Deuteronomium van belang. In hoofdstuk 9:4-6 staat dat Israël het land niet verkrijgt doordat het zo'n rechtvaardig volk is; integendeel, '...u bent een halsstarrig volk' (vers 6). Er is dus geen sprake van uitroeiing omdat Israël zichzelf superieur acht en vreemdelingen zou haten. Er is geen sprake van genocide.

Bijna fataal

Bovendien kan Israël hetzelfde overkomen als de Kanaänieten. Hoe vaak waarschuwen de profeten niet dat Gods volk uit het beloofde land zal worden verdreven wanneer het Gods wetten niet gehoorzaamt en ernaar leeft? Die dreiging klinkt al in

Gebed om wraak

Midden in prachtige psalmen kun je ineens woorden tegenkomen waarbij je toch wel even moet slikken. Neem nu Psalm 139:22: 'Ik haat hen met een volkomen haat...'. Staat dit niet haaks op de woorden van de Heere Jezus, die om vergeving bidt voor Zijn vijanden? Ook hier moeten we de context goed in het oog houden. In Psalm 139 gaat het de dichter om een uitdrukking van complete loyaliteit aan de God van het verbond. 'U kent mij volkomen' (vs. 1-3); 'ik wil volkomen aan U zijn toegewijd; ik kies helemaal Uw kant en niet die van Uw vijanden' (vs. 19-22). Hierbij komt dat het in de psalmen gaat om poëtische teksten, waarin dingen beeldend en soms heel 'kleurrijk' worden ver-

woord. Andere psalmen waarin Gods oordeel over vijanden wordt gevraagd, maken duidelijk dat de dichter niet zelf zijn lot in handen neemt. Hij roept God juist aan als de Rechter en de Koning, die als enige het recht heeft iets te doen aan groot onrecht dat de dichter, of het hele volk, is aangedaan.

In het Nieuwe Testament ontbreken dergelijke woorden niet, zie Openbaring 6:9-10. Uiteindelijk gaat het niet om de eer van de gelovige, die tot God roept, maar om Gods eer en Zijn Koninkrijk van recht en gerechtigheid. Het gaat beslist niet om de wraakgevoelens van de dichter of om mensen in zijn buurt die wat minder aardig zijn.

Deuteronomium 28:62-68 als onderdeel van de 'vloek' die bij de verbondssluiting hoorde, zoals ook de 'zegen' aan het volk werd voorgehouden.

En Israël is inderdaad verdreven uit het land en in ballingschap geleid. In de praktijk was het namelijk helemaal meegegaan in het dienen van andere goden, in waarzeggerij en andere occulte praktijken, en zelfs in het offeren van kinderen. Lees bijvoorbeeld wat Manasse deed in 2 Koningen 21:1-6 en 2 Kronieken 33:3,6. Zodoende werd de invloed van de Kanaänieten, die Israël had laten voortbestaan – het gebod uit Deuteronomium 7 is niet opgevolgd – voor Gods volk bijna fataal. Bijna, want God heeft toch een nieuw begin aangekondigd door Zijn profeten (Jer.31:31-34).

Realistisch

De geschiedenissen van het Oude Testament bevatten moeilijke dingen, zie kader. De Bijbel is een heel realistisch boek, het verbloemt geen dingen. Ook in de geschiedenis van koning David, die toch werd gezien als de ideale koning, komen 'moeilijke' geschiedenissen voor, zoals zijn overspel met Bathseba en de moord op Uriah. In die geschiedenis is de Bijbel trouwens duidelijk; de profeet Nathan bestraft David. Het is opvallend dat het boek Samuël

ook de negatieve kanten van koning David vermeldt. In andere teksten uit het oude Nabije Oosten worden koningen in de regel verheerlijkt: ze zijn geweldig, heersers tot aan de uiteinden van de aarde, ze doden mensen en volken bij bosjes... en dat wordt allemaal vermeld om te laten zien hoe sterk zo'n koning was. Maar koning David mag geen tempel bouwen, omdat hij te veel bloed aan zijn handen heeft. Dat vermeldt hij nota bene zelf (1 Kron. 28:3).

De toekomst

In de profetieën over de toekomst van Israël en van de aarde speelt juist de afwezigheid van oorlog een grote rol, zoals in Jesaja 2:3-4: oorlogswerktuigen worden

In het Oude Testament vinden we nergens het ideaal om 'de wereld' te veroveren

omgevormd tot werktuigen om het land mee te bewerken, er zal geen oorlog tussen volken meer zijn. Het ideaal voor de toekomst is vrede, de afwezigheid van geweld. Totdat die tijd aanbreekt, leven we helaas in een wereld waarin geweld een

Achter de geschiedenis, ook vandaag, is een strijd gaande

belangrijke rol speelt. Maar geen volk of individu mag met een beroep op Deuteronomium 7 een andersdenkende groep mensen proberen om te brengen!

3. Zegt het Nieuwe Testament iets anders?

Met de komst van de Heere Jezus naar de aarde breekt een nieuwe tijd aan. Hij komt in de eerste plaats als de Messias voor Israël, waarmee Hij de profetieën uit het Oude Testament vervult. Tot grote teleurstelling van veel Joden komt Hij niet als de Redder die de Romeinen uit het land verjaagt. Zijn koningschap is niet van deze wereld en gaat dus niet gepaard met pracht en praal, een leger en geweld (Joh.18:36).

Strijd

Toch is er sprake van strijd: mensen verzetten zich tegen Jezus Christus en Zijn boodschap en Zijn volgelingen zullen op dezelfde manier als Hij worden vervolgd. Er zal verdeeldheid binnen families ontstaan doordat sommigen Christus volgen en anderen niet (Matt. 10:16-22). De strijd is een strijd tussen de macht van God en Zijn Zoon aan de ene kant en de machten van de duisternis aan de andere kant. Dat wordt vooral duidelijk in het boek Openbaring. In het laatste boek van de Bijbel maakt Johannes veel gebruik van de geschriften van de profeten, zoals Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Daniël. Daarbij is de taal vaak heftig; het boek Openbaring is geen boek dat vredige scènes beschrijft. Het maakt duidelijk dat er achter de wereldgeschiedenis, achter onze geschiedenis, ook vandaag, een strijd gaande is. Net als door D-day in 1944 de Tweede Wereldoorlog in principe al was gewonnen, zo is deze strijd in principe gewonnen door het kruis en de opstanding van Jezus Christus. Tegelijkertijd is de strijd nog gaande en overal zichtbaar, totdat Christus verschijnt en Gods Koninkrijk voor altijd wordt gevestigd.

Rijk van vrede

Wat betekent het Nieuwe Testament voor ons als gelovigen als het om de vraag naar geweld gaat? Het is duidelijk dat het zwaard nooit een middel mag zijn om mensen te bekeeren, wat helaas wel vaak is gebeurd in de geschiedenis. Het is ook duidelijk dat het kwaad wordt overwonnen door het goede te doen, door liefde te tonen zelfs aan je vijanden. Jezus Christus heeft ons dat voorgeleefd en Paulus noemt dat duidelijk in Romeinen 12:14,17-21.

De hele bijbelse geschiedenis vindt uiteindelijk haar doel in een wereld vol vrede, zonder geweld, ziekte en dood. Door alle 'ups en downs' van de geschiedenis van de mensheid, waarin mensen elkaar naar het leven staan en er eindeloos veel oorlogen zijn geweest, zal God Zijn Rijk van vrede vestigen. Dat was het ideaal van de profeten in het Oude Testament, dat is ook het ideaal van de schrijvers van het Nieuwe Testament. Samen met de gelovigen van alle eeuwen kijken wij uit naar Gods toekomst: een wereld waarin iedereen de lof zal zingen van het Lam, dat zich zonder verdediging liet slachten voor onze zonden en die van de wereld.

Het ideaal voor de toekomst is vrede, de afwezigheid van geweld

Gespreksvragen

- 1 Kun je Psalm 139:19-22 zomaar zingen in de kerk? Moet je daar niet eerst uitleg bij hebben?
- 2 Kunt u voorbeelden noemen van Gods liefde in het Oude Testament? Is God volgens u 'strenger' in het Oude Testament dan in het Nieuwe?
- 3 Hoe kan de kerk van Jezus Christus laten zien dat het Koninkrijk van de Heere Jezus 'niet van deze wereld' is? Kunt u concrete voorbeelden noemen?
- 4 Welke invloed heeft het feit dat Gods Rijk eens zal komen op onze kijk op wat er vandaag in de wereld gebeurt?
- 5 Lees en bespreek Deuteronomium 17:14-20. Wat is de relevantie van dit gedeelte voor u als kerk of kring? En heeft het betekenis voor personen in leidinggevende posities?

Auteur van deze brochure is dr. Hetty Lalleman, docent Oude Testament en als 'Senior Research Fellow' verbonden aan het Spurgeon's College in Londen.

Uitgave van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk
Bijlage bij *De Waarheidsvriend*, 16 september 2016

Kleine Fluitersweg 253, 7316 MX Apeldoorn | tel. 055-5766660
www.dewaarheidsvriend.nl | www.gereformeerdebond.nl

Verder lezen

- Dr. Hetty Lalleman, *Is dit onze Vader? Waarom ik van de God van het Oude Testament houd*, Amsterdam, 2014
- Dr. Hetty Lalleman, *Dicht bij ons. Overdenkingen bij de Psalmen*, Amsterdam, 2015
- Dr. Hetty Lalleman (red.), *Ongemakkelijke teksten van het Oude Testament*, Amsterdam, 2014
- Prof.dr. H.G.L. Peels, *God en geweld in het Oude Testament*, Apeldoorn, 2007
- Prof.dr. H.G.L. Peels, *Wie is als Gij? Schaduwzijden van het oudtestamentische Godsbeeld*, Zoetermeer, 2007
- Prof.dr. Klaas A.D. Smelik, *Een tijd van oorlog, een tijd van vrede. Bezetting en bevrijding in de Bijbel*, Zoetermeer, 2005
- Dr. A. Versluis, *Geen verbond, geen genade. Analyse en evaluatie van het gebod om de Kanaänieten uit te roeien (Deuteronomium 7)*, Zoetermeer, 2012
- Dr. Christopher J.H. Wright, *De God die ik niet begrijp. Over lastige geloofskwesties*, Barneveld, 2010